

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ MEKTEPKE SHEKEMGI HÁM MEKTEP
BILIMLENDIRIWI MINISTRILIGI

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRILIGI

ÁJINIYAZ ATÍNDAGÍ NÓKIS MÁMLEKETLIK PEDAGOGIKALÍQ
INSTITUTÍ

«Tastiyqlayman»
Oqıw isleri boyınsha prorektor
M.Ibragimov
2025-jil «19» 08

«QARAQALPAQ ÁDEBIYATÍ TARIYXÍ
(ERTE DÁWIR)»
PÁNI BOYÍNSHA SILLABUS
(1-kurslar kúndizgi)

Bilim tarawı:	100000 – Gumanitar
Tálim tarawı:	110000 - Pedagogika
Tálim baǵdarı:	60110800 – Ana tili hám ádebiyatı (Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı)

NÓKIS– 2025

Modul / PÁN SILLABUSI**Türkiy tiller fakulteti****60110800 –Ana tili hám ádebiyatı (Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı)boyınsha tálim baǵdarı**

Pánniń ataması:	Erte dáwir qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı
Pánniń túri:	Májbúriy
Pánniń kodı:	QarAT104
Jil:	1
Semestr:	2
Tálim túri”	Kúndizgi
Saatlar túri hám semestrge ajratılǵan saatlar	
Lekciya	30
Ámeliy saatlar	-
Labarotoriya saatları	-
Seminar	60
Ózbetinshe tálim	90
Kredit muǵdarı:	6
Bahalaw túri	Imtixan
Pánniń tili:	Qaraqalpaq
Pánniń maqseti (PM)	
PM 1	Qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı tuwralı ulıwma túsinik. Ádebiyatsızdıń qalıplesiw dereklerin áyyemgi türk tilles xalıqlardıń jazba ecelikleri menen baylanısı. Qaraqalpaq ádebiyatınıń saǵaları erte dáwirde baslanǵanlıǵı. Ózbek, qazaq, qırǵız, tatar, túrkmen h.t.b. xalıqlardıń ádebiyatları sıyaqlı qaraqalpaq xalqınıń da ádebiyatınıń tariyxı áyyemgi jazba eceliklerge ushlasadı.
Pánniń ózlestiriw ushın zárúr bolǵan baslanǵısh bilimder	
1.	Türkiy xalıqlarǵa ortaq bolǵan jazba ádebiy estelikler
2.	Orxon Enesey jazba esteligi
3.	«Oǵuznama» jazba esteligi
4.	«Qorqıt ata kitabı» ádebiy jazba esteligi

Tálim nátiyjeleri (TN)

Bilim alıw tárepinen	
TN 1	Qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı derekleri áyyemgi türk tilles xalıqlardıń jazba estelikleri menen baylanısı. Qaraqalpaq ádebiyatınıń saǵaları erte dáwirde baslanǵanlıǵı, Ózbek, Qazaq, Qırǵız, Tatar, Túrkmen h.t.b. xalıqlardıń ádebiyatları sıyaqlı qaraqalpaq xalqınıń da ádebiyatınıń tariyxı áyyemgi jazba esteliklerge ushlasadı.
TN 2	Erte dáwirde qaraqalpaq ádebiyatınıń rawajlanıwınıń ózine tán nızamlı qublıları jańa zamanǵa say úyreniwge múmkinshilik beredi. Qaraqalpaq xalqınıń milliy ádebiyatı bul xalıqtıń basnan keshirgen tariyxıy basqıshlarınıń, xalıq turmisiniń kórkem súwretleniwi. Tariyxıy waqıyalarǵa bay dáwir, milliy mádeniyattıń, milliy ádebiyattıń hár tárepleme ósip rawajlanǵan dáwiri.
TN 3	Bul tariyxıy ádebiy esteliklerdi úyreniwden maqset, usı dáwirde payda bolǵan kórkem shıǵarmalardı tańlap alıw hám olardı ilimiy teoriyalıq, kórkem-estetikalıq kóz-qarastan elekten ótkeriw. Kórkemlik dárejesi joqari shıǵarmalardı jas áwladtıń gózzalıq sezimin oyatıwı hám hártárepleme rawajlanıp jetiliskeń insandı tárbiyalawǵa óz úlesin qosadı.

TN 4	Erte dáwirdegi qaraqalpaq ádebiyatı tariyxınıń tiykarǵı belgilerin hám tálim sistemasındaǵı tutqan ornı. Ata-babalarımızdıń basınan keshirgen tariyxıy waqıyalar, tariyxıy basqıshların úyreniw wazıypaları belgilengen.
TN 5	Ata-babalarımızdıń bizge qaldırǵan ádebiy estelikleriniń biri «Qorqı ata kitabı» oǵuz qıpshaqlardıń qaharmanlıq dástanı bolıp, VIII-XII ásirlerdegi Sırdáriya boyın jaylaǵan oǵuz qıpshaqlardıń ómirinen payda bolǵan ádebiy estelik bolıp esaplanadı.
TN 6	«Oǵuznama» yaki oǵuz xan haqqındaǵı dástan jazba esteligi negizinen oǵuzlardıń IX-X ásirdegi Aral teńizi menen Kaspiy teńizi aralıǵında Kengar-peshenek birlespeleri tiykarında payda bolǵan. Oǵız batır haqqında túrk tilles xalıqlar arasında kóp ǵana ańızlar taralǵan. Olardıń bárinde tariyxıy jaǵınan tuwrı jazılǵan-dep bahalawǵa bolmaydı. Biraq olardıń ayrımları tariyxıy waqıyalar menen sabaqlas bolıp, keyingi waqıtları xatqa túsken. Negizinen túrki xalıqlarınıń kelip shıǵıw waqıyaları menen baylanıslı.
TN 7	X-XII ásirdegi ádebiyat Orta Aziya hám Qazaqstan xalıqlarınıń ádebiyatında úlken ózgeshelikler payda bola basladı. Sonıń menen birlikte bul jılları Qarraq, Otrar, Taraz Úrgenish, Qıyat, Balasaǵun, Aspara, Ispidjan, Sayram, Jańakent, Barshinkent sıyaqlı iri qalalar payda boldı. Bul qalalarda ilim rawajlanıp, shıǵıstıń belgili enciklopedist alımları Ábu Rayxan Beruniy, Ábu Nasır Ál Farabiy, Ábu Áli ibn Sinalardıń ósip shıqqanlıǵı belgili.
TN 8	Xoja Axmet Yassawiy, Yusip Xas Xajib, Maxmud Qashǵariy, Axmad Yugnakiy bulardıń bári túrk tilles xalıqları ádebiyatınıń gúllep rawajlanıwına ózleriniń kórkem shıǵarmaları menen salmaqılı úles qosqan belgili danıshpan sóz zergerleri boldı.

Pánniń mazmunı

Sabaqtıń túri: lekciya (L) 30saat

L1	Kirisiw. Qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı pániniń maqseti hám wazıypaları
L2	Orxon Enesey jazba ecelikleriniń úyreniliw tariyxı
L3	«Qorqıt ata kitabı» («Kitabı dedam Korut»)
L4	«Oǵuznama» shıǵarması
L5	Ábiw Rayxan Beruniydiń ómiri hám dóretiwshiligi
L6	XojaAxmed Yusawiydiń dóretiwshiligi, «Divani hikmet» shıǵarması
L7	Yusup Has Hajiptiń ómiri hám dóretiqshiligi. «Baxıtqa baslawshı bilim» shıǵarması
L8	. Maxmud Qashqariydiń ómiri hám dóretiwshiligi «Devanı luǵat át túrk» shıǵarmasınıń
L9	Axmed Yugnakiydiń ómiri hám dóretiwshiligu, «Haqıyqatlar sıylıǵı» shıǵarması
L10	XIII-XIV ásirdegi ádebiyat. Qıpshaqlar sózligi «Kodekus Kumanikus»
L11	Rabǵuziy hám onıń «Qıssa-súl Rabǵuziy» kitabı
L12	Xorazmiy hám onıń «Muhabbatnama» dástanı
L13	Qutub shayırdıń ómiri hám dóretiwshiligi
L14	Ejelgi dáwir ádebieti, XV-XVI ǵasırlar
L15	Sayı Saraiydiń ómiri hám dóretiwshiligi

¹ Хандық дәуіріндегі қазақ әдебиеті. Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті. Алматы, 2024.

¹ Хандық дәуіріндегі қазақ әдебиеті. Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті. Алматы, 2024/

Sabaqtıń túri: Seminar (S) 34saat

S1	Orxon Enesey jazba ecelikleriniń izertleniw máselesi
S2	«Qorqıt ata kitabı»ndaǵı syujetlik ózgeshelikler
S3	«Qorqıt ata kitabı»ndaǵı syujetlik ózgeshelikler
S4	XojaAxmed Yusawiydiń-tasawif tálimatınıń tiykarı salıwshı «Divani hikmet» tiń ideyalıq negizi
S5	Maxmud Qashqariydiń «Devanı luǵat át túrk» kitabındaǵı xalıq dóretiwshiliginiń janırlıq ózgesheligi
S6	Yusup Has Hajiptiń «Baxıtqa baslawshı bilim» shıǵarmasınıń izertleniwi
S7	Axmed Yugnakiydiń «Haqıyqatlar sıylıǵı» shıǵarmasında tálim – tárbiyalıq aǵartıwshılıq máseleleri.
S8	Abu Rayxan Beruniydiń ádebiy miyrası
S9	Rabǵuziydiń dóretiwshiligi. Qıssa-sul anbiya shıǵarmasında ápsanalar
S10	S. Baqırǵaniydiń ádebiy miyrası
S11	«Kodekus Kumanikus», «Qıpshaqlar sózlıgi»
S12	Xorozimiy «Muqabbatnama»dacánı
S13	Altın orda dáwiriniń ádebiyat
S14	Noǵaylı dáwirindegi jıraw shayırlar miyrası
S15	Soppaslı Sıpıra jıraw dóretiwshiligi
S16	Asan qayǵınıń hám Dospapanbet jıraw dóretiwshiligi
S17	Tariyxıy tolǵawlar
Ózbetinshe tálim 90saat	
1	Seminar hám ámeliy shınıǵıwlarǵa tayarlıq kóriw Orxon enesey jazıwlarınıń izertleniwi. Kishi jazıw, Úlken jazıw, Tonıkók jazıwlaemniń ideyalıq, tematikalıq hám kórkem sáwleleniwi 15 saat
2	Mashqalalı máseleler (keyis) dúziw Qorqıt ata kitabınıń izertleniwi, ideyası, tematikası, kórkemlik ózgesheligi 15 saat
3	Berilgen dáreklerdi awdarma islew Oǵuznama shıǵarmasınıń payda bolıw dáwiri, izertleniwi, ideyalıq tematikalıq baǵdarları 15saat
4	Belgilengen bir tema boyınsha esse jazıw Jıraw shayırlar miyrası hám tariyxıy derekler 15 saat
5	Konferenciyaǵa tezis tayarlaw Noǵaylı dáwirindegi jıraw shayırlar miyrası 15aat
6	Berilgen tema boyınsha referat jumısın tayarlaw Soppaslı sıpıra jıraw tolǵawları 15 saat
Tiykarǵı ádebiyatlar:	
1.	Mámбетov K. Erte dáwirdegi qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı. Nókis, «Bilim» - 1992
2.	Mámбетov K. SHıǵıs ádebiyatı tariyxı. Nókis, «Bilim» - 1993
3.	Mallaev N.M. O'zbek adabiyutı tariyxı 1-kitob, T., «Wqituvchi» - 1976
4.	Bahadırova S. «Kitabi dedem qoqıt», Qoblan, Edige hám házirgi ádebiyat haqqında oylar Nókis, «Qaraqalpaqcan» 1992

Qosimsha ádebiyatlar:	
1.	Maqsetov Q. Qaraqalpaq xalqınıń kórkem awızeki dóretpeleri, Nókis, «Bilim» - 1996
2.	Mámbetob K. Erte dáwirdiń ádebiy estelikleri, Nókis. «Qaraqalpaqcan» 1986.
3.	Xoshniyazov J. Qaraqalpaq qaharmanlıq dástanları-milliy qádiriyatlar deregi, Nókis. «Ilim» 2017.
4.	Abdiev A, Esebaev M. Qaraqalpaq ádebiyatı saǵası wákilleri. Nókis. «Avangard baspa» 2023.
5.	Tilewmuratov M. Qaraqalpaq poeziyası-tariyxıy derek. Nókis. «Qaraqalpaqstan» baspası 1986.
6.	Maqsetov Q. Qaraqalpaq polkloristikası. Nókis. «Qaraqalpaqstan» baspası 1989.
7.	Maqsetov Q. Qaraqalpaq polkloristikası. Nókis. «Qaraqalpaqstan» baspası 1989.
8.	Қазақ әдебиетінің тарихы. 10 томдық. – 4 том. – Алматы, 2021. – 438 б.
9.	Қазақ әдебиетінің тарихы. 10 томдық. – 5 том. - Алматы, 2022. - 431 б.
Pánniń moduli ushın juwapker:	
M.M. Esebaev – NMPI, Qaraqalpaq ádebiyatı kafedrası docenti (PhD) Filologia pánleri boyınsha filosofiya doktori Pán oqıtıwshısı haqqında maǵlıwmat	
Dúziwshi: M.M. Esebaev – NMPI, Qaraqalpaq ádebiyatı kafedrası docenti (PhD) Filologia pánleri boyınsha filosofiya doktori	
E-maile esebaev marat @ 2025	
Oqıw ornı: Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutu	
Pikir bildiriwshiler K.Palimbetov, Ózbekstan Respublikası Ilimler akademiyası Qaraqalpaqstan bolimi Qaraqalpaq gumanitar ilimler ilim-izertleu institutu, "Qaraqalpaq folklorı" boliminin ilimii xızmetkeri, filologiya ilimlerinin doktori, docent. H.Allambergenov Ájiniyaz atındaǵı NMPI, Ózbek ádebiyatı úlken oqıtıwshısı, filologiya pánleri boyınsh filosofia ilimleri doktori.	
Pániń isshi baǵdarlaması, «Qaraqalpaq ádebiyatı» kafedrasınıń 2025-jıl "19" 08 daǵı "1" sanlı májilisi	
Pániń isshi baǵdarlaması, Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutınıń ilimiy- metodikalıq keńesinde kórip shıǵılǵan hám usınıs etilgen 2025-jıl " " № májilis is qaǵazı	
Oqıw metodikalıq basqarma baslıǵı:	A. Abdiev
Fakultet dekanı:	B. Davletov
Kafedra baslıǵı:	A. Seytbekov
Dúziwshi:	M. Esebaev

